

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ОПАНУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ

І. Д. Спіріна, О. В. Шевякова, С. В. Рокутов, Т. Й. Шустерман
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

REGARDING THE PROBLEM OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN MASTERING THE PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE BY MEDICAL STUDENTS

I. D. Spirina, O. V. Sheviakova, S. V. Rokutov, T. Y. Shusterman
SI “Dnipropetrovsk Medical Academy of MPH of Ukraine”

У статті розглядаються можливості формування навичок комунікативної компетентності студентів-медиків при використанні методу соціально-психологічного тренінгу в навчальному процесі в рамках психологічного гуртка. Обґрунтовано необхідність підвищення комунікативної компетентності у студентів медичних спеціальностей. Використовувалися методи арттерапії, рольових ігор, рефлексивних технік, що розширюють досвід розпізнавання установок/почуттів/патернів у відносинах з людьми. Підсумовані результати змін у спілкуванні студентів, які беруть участь у відповідній формі психологічної роботи.

The article deals with the possibility of forming of skills of communicative competence of medical students when using social-psychological training in the classroom as a part of the psychological circle. The necessity of improving of communicative competence of students of medical specialties is substantiated. We used art therapy techniques, role-playing games, reflexive techniques that enhance the experience of recognition units / feelings / patterns in relationships with people. Results of changes in communication of students that participate in an appropriate form of psychological work are summed.

Вступ. Успішність лікарської діяльності визначається не тільки безпосередньо професійними знаннями та навичками, але й, значною мірою, професійно значущими особистісними якостями, серед яких суттєве місце належить комунікативній компетентності (КК). Так, робота лікаря характеризується тим, що в ній суттєве місце займає висока частота міжособистісних контактів при спілкуванні з хворими та їх родичами. В діяльності лікаря комунікативна компетентність забезпечує здійснення ефективної комунікації (з пацієнтами, їх близькими, колегами) [1, 3].

Дослідження з медичної психології свідчать, що спілкування хворого з лікарем завжди несе потенціал психотерапевтичного впливу. Саме тому основними параметрами ефективності лікаря у спілкуванні з пацієнтом є: уміла організація інформаційно-комунікативного поля, адекватність соціальної перцепції, формування відносин довіри та, у деяких випадках, навички своєчасно використовувати різноманітні комунікативні стратегії [2].

Основи формування навичок КК закладаються саме при вивченні студентами вищих медичних навчальних закладів (ВМНЗ) України на першому курсі дисципліни “Основи психології. Основи педагогіки”.

На жаль, студенти-випускники не в повній мірі володіють необхідним арсеналом комунікативних знань. Цим обумовлений пошук шляхів до більш ефективного формування відповідних навичок при вивченні студентами-медиками вищезначеної навчальної дисципліни.

Нами вже було досліджено вплив більш активної позиції студента, а також використання проєктивних методів, на підвищення якості навчання студентів-медиків при засвоєнні психологічних категорій [5].

Мета нашої роботи – підсумувати впровадження в навчальний процес нової форми роботи в навчанні студентів ВМНЗ України, а саме психологічного гуртка та соціально-психологічного тренінгу для підвищення їх рівня комунікативної компетентності та загальних знань психології спілкування.

Основна частина. В програмі навчальної дисципліни “Основи психології. Основи педагогіки” підготовки студентів I курсу спеціальностей “Лікувальна справа”, “Педіатрія”, “Медико-профілактична справа” та “Стоматологія” на позааудиторну роботу виділено 25 годин. Із загальної кількості навчальних годин самостійної роботи для опанування навичок КК відведено лише 7 годин. Вони вміщують самостійне опрацювання студентами таких тем, як: “Психологія особистості та діяльності” – 2 години, “Спілкування як специфічний різновид діяльності” – 2 години, “Соціальні групи” – 2 години, “Теорія виховання” – 1 година. Саме питання спілкування є базовими для рефлексії майбутніми лікарями своєї структури особистості та підвищення особистісних можливостей у спілкуванні, за рахунок чого й формується КК.

Кафедра психіатрії, загальної і медичної психології запровадила відповідний фрагмент позааудиторної роботи студентів з дисципліни “Основи психології. Основи педагогіки”, спрямований на опрацювання найбільш актуальних і практично значущих комунікативних навичок.

Так, запропонована нами форма позааудиторної роботи студентів під керівництвом викладача кафедри передбачає щотижневі зустрічі, участь або неучасть у яких повністю, без жодної додаткової навчальної мотивації (оцінки, додаткові бали тощо) залежала від студентів – учасників психологічного гуртка. Таким чином, власний вибір студентами присутності на занятті ставив їх у більш ініціативну, активну позицію, що відповідає загальній тенденції освіти до гуманізації, особистісно-орієнтованого підходу та прагненню сприяти більш відповідальному ставленню студентів до навчального процесу. Якщо аналізувати з цієї точки зору студентів різних факультетів, то найбільшу активність й усвідомленість значущості психологічних знань виявили студенти-педіатри – 80 % учасників психологічного гуртка, 72 % з яких першокурсники.

Пропоновані студентам зустрічі склалися з таких двох блоків, як дискусія і психологічний тренінг, що чергувалися тиждень через тиждень. Дискусія надавала учасникам психологічного гуртка значну свободу до висловлювання своєї думки та винесення для обговорення питань взаємовідношень, що цікавлять безпосередньо учасників групи. Психологічний тренінг із використанням методів арттерапії, рольових ігор,

рефлексивних технік давав можливість студентам познайомитися з багатющим досвідом практичної психології розпізнавання установок/почуттів/патернів у відносинах з іншими людьми. Зупинимося на запропонованих нами темах дискусії/тренінгу, а також вкажемо на ті зміни в тематиці, які були внесені до них учасниками гуртка.

Запропоновані теми для дискусії/реальна дискусія:

1. Спілкування – маніпуляція або розвиток / довіряти чи не довіряти іншим.

2. Спілкування через Інтернет або спілкування в реальності / чого мені не вистачає в спілкуванні, перше знайомство.

3. Взаємовідносини і ролі в групі / вибір між новими і старими друзями.

4. Стилі взаємовідносин батьків і дітей / взаємовідносини мами з дитиною та їх наслідки.

Запропоновані теми тренінгу:

1. Невербальна комунікація (як зрозуміти, відчути іншу людину?).

2. Невербальна комунікація (як правильно почути іншу людину?).

3. Встановлення контакту та дистанції в спілкуванні з пацієнтом-дитиною (рольова гра).

4. Висловлюємо почуття – розуміємо себе (артметоди).

Використання соціально-психологічного тренінгу, його принципів, правил та засобів організації взаємовідносин у тренінговій групі нами застосовувались у класичному варіанті [4].

Аналіз результатів спостереження в групі показав, що студенти через два місяці участі в психологічному гуртку стали краще оперувати термінами, що описують динаміку взаємовідносин (дистанція, довіра, вербальні і невербальні сигнали, поза в спілкуванні тощо). Значущість засвоєння студентами психологічних термінів для оволодіння навичками, що зазначалася в наших попередніх дослідженнях [5], також підтверджується. Крім того, студенти в більш відкритому спілкуванні один з одним активно рефлексували та описували власні почуття, давали більш ясний і диференційований “зворотний зв’язок” співрозмовнику.

Висновки. Запропонована форма організації позааудиторної роботи зі студентами, для оволодіння ними психологічних знань у більшому обсязі і в більш практичній площині, дозволяє, значною мірою, компенсувати обмежену кількість аудиторних годин.

Таким чином, ми створюємо можливість впровадити в навчальний процес зміщення акценту з

аудиторного навантаження на години самостійної роботи за допомогою більш ефективного засобу навчання. Також з'являється альтернатива організації взаємовідносин між студентом та викладачем з

аудиторних занять до більш відкритого та особистісного спілкування, що сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності студентів-медиків.

Список літератури

1. Васильєва Л. Н. Коммуникативная компетентность и совладающее поведение будущих врачей / Л. Н. Васильева // Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. – 2009. – Т. 15, № 5. – С. 172–176.

2. Перцев Д. П. Формування комунікативної компетентності студентів-медиків на додипломному етапі навчання / Д. П. Перцев, К. В. Дмитрієнко // Проблеми екологічної та медичної генетики і клінічної імунології. – 2011. – № 6 (108). – С. 472–476.

3. Медична психологія: державний національний підручник / [І. Д. Спіріна, І. С. Вітенко, О. К. Напрєнко

та ін.]. – Дніпропетровськ : ЧП “Ліра” ЛТД, 2012. – 444 с.

4. Захаров В. П. Соціально-психологічний тренінг : навч. посіб. / В. П. Захаров, Н. Ю. Хряцова. – Л. : Вид-во ЛДУ, 1989. – 55 с.

5. Використання проєктивних методів як якісного способу дослідження психічних явищ при засвоєнні психологічних категорій студентами-медиками / І. Д. Спіріна, С. Ф. Лєонов, О. В. Шевякова [та ін.] // Матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 15–16 травня 2014 р.). – С. 373–376.

Отримано 29.12.15